

Stringent, hel- täckande och spännande om psykosomatik

Marianne Lerner. **Psykosomatik – kroppens och själens dialog.** 194 sidor. Stockholm: Natur och Kultur, 1999. ISBN 91-27-07663-6.

Recensent: Catarina Canivet, distriktsläkare, vårdcentralen Kroksbäck, Malmö.

lagan har tagits bort till förmån för en utökning av den del som handlar om de existentiella dimensionerna i vården. Jag tycker dock att exempelvis avsnittet om existentiell smärta skulle kunna fördjupas ytterligare – här finns mycket att lära för oss läkare!

En läkare/anhörig bidrar i ett nyskrivet kapitel med en personlig berättelse om egna upplevelser av sjukdom och död, speciellt värdefullt eftersom hon väver samman sin yrkeserfarenhet med det hon upplevt som anhörig. Detta nya kapitel såg jag speciellt fram emot att läsa eftersom författaren är en sådan klok människa, men jag blev besviken då författarens egen samlade klokskap försvann i vimlet av citat från andra författare och allmänt visa personer!

Område i utveckling

Palliativ medicin är ett område där det hänt mycket det sista årtiondet och där de flesta läkare behöver en uppdatering. Ämnet har tydliggjorts först under senare år då behovet har ökat i takt med teknikalisering och höjt tempo inom sjukvården. Det kommer nu sakta in i utbildningen till alla vårdyrken. Sjuksköterskorna har varit drivande och har idag en mer genomtänkt utbildning inom bl a smärtbehandling än vad läkare har tillgång till. Ämnesområdet har också lyfts fram genom prioriteringsutredningen.

Värdefull som lärobok och uppslagsbok

»Palliativ medicin» är en självklar bok i grundutbildningen. Boken kan med behållning läsas rakt igenom och även användas som uppslagsbok. Den bör finnas på varje klinik där man arbetar med svårt sjuka människor! •

Detta har vi väl hört till leda – att kropp och själ hör ihop? Och ska nu en psykolog komma och predika om orala faser och inkännande när vi dignar under horder av patienter som måste avverkas snabbt?

Så kan man värja sig mot ytterligare en skrift i detta behjärtansvärda ämne. Men den här boken är ovanlig i sitt slag. Författaren Marianne Lerner är psykolog och psykoanalytiker, men har mångårig erfarenhet av behandlingsarbete även inom somatisk vård. Det märks. Hennes ståndpunkter och arbetssätt måste ha »stötts och blötts» avsevärt mot representanter för vardags-sjukvård, och de har därigenom blivit relevanta, aktuella och användbara även i denna sfär. Hon beskriver med många konkreta och målande exempel sitt samarbete med barnläkare rörande svårt sjuka barn med bl a tarmsjukdomar, astma, eksem, och hur man tillsammans nått resultat. Även när det gäller vuxna patienter, med psykiska svårigheter som cementerats under decennier, finns intressanta och inspirerande exempel på hur nyckelinsatser vid vissa tidpunkter kunnat vända förloppet. En allmän diskussion förs om det faktum att trots att ingen i dagens sjukvård egentligen bestrider psykets betydelse för somatisk sjuklighet, så tillämpas ändå kunskaperna bara i begränsad omfattning. Vad kan man göra åt detta med de krympande resurser vi har idag? Argumenten som förs fram är övertygande, och en del av förslagen verkar genomförbara utan större svårigheter. Att en långvarig psykoterapi ibland skulle kunna vara en mycket kostnadseffektiv åtgärd är säkert också sant, men hur välja ut patienterna, hur välja ut psykoterapeuterna och hur övertyga politikerna?

Boken kan självfallet inte ge svar på alla dessa frågor.

Psykodynamisk utvecklingsteori

Författaren redogör fullödigt för psykodynamisk utvecklingsteori och tidigare forskning inom psykosomatik. Med nödvändighet förekommer här upprepningar av sådant man hört förut. Desto mer fängslande är beskrivningen av spädbarnets tidiga utveckling och den väv av interaktion som skapas tillsammans med modern (eller den person som är närmast barnet den första tiden). Det kändes ungefär som att läsa en syntes av en vetenskaplig exposé över var spädbarnsforskningen står idag och en kärleksroman!

Cellbiologiska och psykodynamiska aspekter

Något som imponerar och övertygar på ett särskilt sätt är genomgångarna av de senaste forskningsrönen inom både psykoanalys och de delar av neurobiologi som har relevans för psykosomatiken. Här finns ingen som helst polarisering, utan en strävan efter att utvidga förståelsen »åt båda hållen». Nytt för mig är bl a hur Hoffmeyer, en mikrobiolog, använder ett »semiotiskt» perspektiv på livsprocesserna: »Att se liv som teckenprocesser för med sig att man också tänker sig att decentraliserade enheter på vävnadsnivå själva kan tolka sin miljö och handla därefter...» Hur kommer immunsystemet in? Vad händer med förbindelsen limbiska systemet –kortex om spädbarnet inte får tillräcklig stimulans? Hela tiden försöker författaren koppla ihop cellbiologiska och psykodynamiska aspekter på människan, och läsningen blir mycket stimulerande. Det »känns» som om området är mycket väl täckt, men där får jag förstås reservera mig för mina egna bristande kunskaper inom såväl neurobiologi som psykodynamisk teori! Varje kapitel har sina litteraturreferenser, och listan är lång.

Kliniska exempel

Den teoretiska framställningen varvas hela tiden med kliniska exempel som illustrerar de psykosomatiska sambanden. Några beskriver långvariga barnanalyser – mycket spännande att läsa, men just dessa har förstås inte mycket »matnyttigt» att ge för t ex BVC-läkaren.

Författaren betonar återkommande den komplexa, cykliska och multifakto-

riella karaktären på de biologiska orsakssambanden. Desto mer förvånad blev jag över hennes hypotes angående »... alla överaktiva barn med koncentrationsstörningar som nu diagnostiseras... Har en del av dem som spädbarn blivit alltför starkt stimulerade av ljud och andra intryck som de inte var mogna för?...» (sidan 95) »Hypotesen» är dock en fråga, och det var nog enda gången under läsningen av denna bok som jag undrade hur mycket författaren egentligen »hade på fötterna».

Intressant om gränlandet mellan kropp och själ

Sammanfattningsvis var det en av de mest intressanta och spännande böcker jag läst om vår ständiga utmaning – gränlandet mellan kropp och själ. Den kan varmt rekommenderas. •

Bröd för munnen och bröd för själen

Eva Ström. **Bröd**. 173 sidor. Stockholm: Bonniers 1999. ISBN 91-0-057038-9.

Recensent: Lars Erik Böttiger, professor Saltsjö-Boo.

Eva Ströms nya bok »Bröd», är en E-brevroman. Den 43-åriga Elisa hittar en judisk kalender på ett slarvigt städhotellrum i Stockholm. I boken finns namnet på en rabbin. Elisa börjar skriva brev till honom, de flesta från en flygresa som hon gör för att delta i ett släktemöte på den amerikanska västkusten. Rabbinen svarar på de första breven med några vykort, men under resans gång får hon inga svar, trots att hon noggrant uppger var i USA hon befinner sig. Hon fantiserar fram en bild av rabbinen, som hon sedan retar sig på, hon betraktar honom som »sin surmulna, motsträviga gud». Men hon behöver honom för att få svar på en brännande fråga, en fråga som hon vill att rabbinen skall gissa vilken det är. I sista brevet från Elisa får vi veta att han aldrig gissade gåtan och aldrig gav något svar på hennes böner.

Sökande efter religionen

Min gissning har jag velat antyda med titeln på min anmälan – Elisans frå-

ga är den grundläggande, finns det en gud och kan han hjälpa mig? Frågan har länge, kanske alltid, funnits i och bakom Eva Ströms texter, mer eller mindre uttalad. »I Kärleken till matematiken», diktsamlingen från 1989, kommer den i dagen: Hur ser min religion ut? Vad bekänner jag mig till? »Bröd» handlar om brödet för munnen, barndomens slarvigt margarinbredda smörgåsar, som barnet Elisa fann på köksbänken när hon från skolan kom till det tomma hemmet. Med bakat bröd av flera smaker och konsistenser minns Elisa sin barndom, minns den träget arbetande tysta handlarfamiljen, minns Sasse, som begick självmord, han var »håmå» som den ständigt bättre vetande äldre Gisela anförtrorde henne. Minns så mycket som varje vuxen kan återkalla i minnet och som varje barn har upplevt, i en eller annan form. Hon bodde på Födelsegatan, i Födelsehuset, båda orden stavade med stor bokstav. Fadern är en av barndomens huvudpersoner. Eva Ström förlorade tidigt sin far i en olyckshändelse. Han för Elisa in i böckernas värld, det är högtidsstunder när han läser högt för barnen och när han ställer till med gäsfest. Mor och mormor är sinsemellan helt olika, något som konkret skildras genom hur de bakar och hur deras bröd smakar, moderns härliga »pösigt gyllenbruna bullar», mormoderns mer drömmande, mer mjölfyllda deg, som snabbt blev kompakt. Elisa föredrar sin mors bröd, modern ger henne »den rätta bönen», brödet och bönen kommer genom modern.

Eva Ström har skrivit en genuin barndomsskildring, där jag är säker på att alla kan känna igen sig, minnas bar-

nets sätt att uppleva sin omvärld. Men det är också en bok där sökandet efter religionen ständigt finns med, även om svaret inte blir mycket tydligare än frågan som ställdes i »Kärleken till matematiken». Ändå kommer behovet av en gud fram mycket starkare här än tidigare i Eva Ströms författarskap, här finns den gamla världen mot den nya, här finns judendomen och gamla testamentet mot det nya. Här finns barnet som lär mot den vuxna människan som söker. Och trots att hon inte får något svar av rabbinen, känner hon sig i slutraderna underligt lätt om hjärtat. Hon reste, trodde hon, till USA men kom tillbaka till barndomen, till Födelsehuset – och Födelsekyrkan – och Betlehem? Elisa slutar sitt sista brev med en snöliknelse: »Jag mindes plötsligt hur det var att vara barn, det var ungefär som den doft man känner när det har snöat, en doft i luften som är mycket kännbar, men alldeles omöjlig att beskriva».

Roman med många bottenar

Jag tycker mycket om både doften och smaken av det bröd Eva Ström har bakat – det har många bottenar. •

Läkaren och makten i romanform

Per Olov Enquist. **Livläkarens besök**. 388 sidor. Stockholm: Norstedts, 1999. ISBN 1-1-300755-6.

Recensent: Carl-Magnus Stolt, professor i humanistisk medicin, Karolinska institutet, Stockholm.

En gång såg jag författaren PO Enquist i Stockholms tunnelbana. Som gammal höjdhoppare var han huvudet högre än alla andra på perrongen. Höjer sig över mängden gör också hans senaste roman »Livläkarens besök». Det är inte vilken roman som helst. Stundtals är den, i mitt tycke, lysande litteratur, med betydande filosofiskt djup och språklig skönhet.

Medicinshistoriskt kunnande

PO Enquist har ju en betydande produktion bakom sig. Jag kan inte skriva